

УДК 378.147:811.124

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.3.15610>

I. I. Ворона

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4038-5836>

Researcher ID: Q-4691-2016

Scopus Author ID: 58923955600

Г. Б. Паласюк

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0754-6394>

Researcher ID: B-9944-2017

Т. В. Саварин

ORCID <https://orcid.org/0009-0006-2969-3471>

Researcher ID: Q-5639-2016

Scopus Author ID: 57386233700

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ДИДАКТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

I. I. Vorona, H. B. Palasyuk, T. V. Savaryn

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine

DIDACTIC AND METHODOLOGICAL ANALYSIS OF THE CHALLENGES IN TEACHING LATIN TO STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION

Анотація. У статті зазначено, що викладання латинської мови в медичних закладах вищої освіти потрібне для того, щоб закласти основу для застосування медичної термінології у подальшій професійній діяльності, для підготовки спеціалістів, які вміють грамотно послуговуватися мовою свого фаху. На заняттях з латинської мови здобувачі вищої медичної освіти ознайомлюються з основами латинської граматики, проте основна їх увага звертається на засвоєння лексичного мінімуму, латино-грецьких словотвірних елементів, за допомогою яких вони розуміють структуру спеціальних термінів, легко зможуть самостійно будувати анатомо-гістологічні та клінічні терміни й використовувати здобуті знання, застосовуючи медичні терміни на практиці. У науковій розвідці виявлено особливості, які відрізняють викладання латини від навчання сучасних іноземних мов. Перед здобувачами вищої освіти під час вивчення латинської мови не ставиться завдання оволодіти всіма мовними компетентностями, а увагу спрямовано на отримання термінологічної компетентності, враховуючи потреби підготовки фахівців саме медичної сфери. Зазначено, що викладання латинської мови здобувачам вищої медичної освіти потребує оновлення методологічної системи. Встановлено, що сучасні методи викладання дисципліни повинні підвищувати зацікавленість здобувачів освіти у вивченні професійної термінології, сприяти кращому засвоєнню навчального матеріалу й допомогти формуванню термінологічної компетентності майбутніх фахівців медичної сфери. Розглянуто інноваційні методи, які допомагають здобувачам вищої освіти засвоїти латинську медичну термінологію. Творчий підхід викладача до застосування різноманітних методів викладання забезпечує ефективне вивчення латинської мови та медичної термінології здобувачами медичної освіти. Проаналізовано, що на кожному занятті викладач повинен дотримуватися принципу міждисциплінарності, а також звертати увагу здобувачів вищої освіти на вплив латини на медичні терміни українською та англійською мовами.

Ключові слова: термінологічна компетентність, латинська мова, медична термінологія, особливості викладання, методи навчання, медики, стоматологи, фармацевти, парамедики, спеціалісти сфери фізичної реабілітації.

Abstract. The article emphasizes that the teaching of Latin in medical institutions of higher education is essential for the application of medical terminology in future professional practice, as well as for training specialists who are able to competently use the language of their field. In Latin classes, students of higher medical education become familiar with the basics of Latin grammar; however, the main focus is directed toward mastering the lexical minimum and Latin and Greek word-forming elements, which allow them to understand the structure of specialized terms, independently construct anatomical, histological, and clinical terms, and apply the acquired knowledge in the practical use of medical terminology.

The study identifies the specific features that distinguish the teaching of Latin from the study of modern foreign languages. For students of higher education, the aim of Latin instruction is not the acquisition of all linguistic competencies but rather the development of terminological competence, taking into account the professional requirements of the medical field. It is noted that the teaching of Latin to students of higher medical education requires an updated methodological framework. It has been established that modern teaching methods should enhance students' interest in learning professional terminology, promote better assimilation of educational material, and facilitate the formation of terminological competence among future medical professionals. Innovative methods that assist students in acquiring Latin medical terminology are discussed. The teacher's creative approach to employing diverse teaching strategies ensures the effective learning of both Latin and medical terminology by medical students. It is also emphasized that in each class the instructor should adhere to the principle of interdisciplinarity and draw students' attention to the influence of Latin on medical terms in both Ukrainian and English.

Key words: terminological competence, Latin language, medical terminology, teaching features, teaching methods, doctors, dentists, pharmacists, paramedics, physical rehabilitation specialists.

Вступ. Зміни, що відбуваються в системі вищої медичної освіти, та прийняття нових освітніх стандартів потребують переглянути зміст навчання латинської мови як загальноосвітньої дисципліни в закладах вищої медичної освіти. Латинська мова протягом багатьох століть відіграє важливу роль у розвитку європейської культури і є фундаментальним елементом освіти загалом. Основною метою навчання у вищій освіті є формування у майбутніх фахівців професійно орієнтованого іншомовного спілкування, грамотного використання спеціальної термінології у практичній діяльності. Оволодіння латинською мовою допомагає у реалізації цієї мети. І через століття латина залишається універсальною мовою науки, зрозумілою науковцям усіх країн світу. Латинська мова є основою багатьох термінологій у різних сферах науки, зокрема медицини, біології, філософії, юриспруденції, релігії. Запозичення з латинської мови у великій кількості зустрічаються в лексиці багатьох сучасних європейських мов.

Проблемою вивчення мови займалися у своїх розвідках такі науковці: О. Вербицький, Є. Лисак, А. Козаржевський, Б. Гіленсон, Л. Щерба, А. Грушка; аналіз впливів латинської мови на українську та інші мови здійснювали Я. Грот, І. Огієнко, Д. Лотте та ін.; викладання латинської мови в закладах вищої освіти досліджено у працях О. Баласової, О. Беляєвої, М. Гуцол, Н. Кацман, Е. Самойленко, В. Синиці, Л. Смольської. Проте аналіз проблем методології викладання латинської мови майбутнім спеціалістам медичної сфери є недостатньо висвітленою частиною загальної проблеми формування термінологічної компетентності здобувачів вищої освіти.

Метою статті є визначити роль та особливості навчання латинської мови в закладах вищої медичної освіти на сучасному етапі; проаналізувати ефективність традиційних педагогічних методів та описати тенденції зміни методології викладання латинської мови.

Теоретична частина. У вищій школі латинська мова представлена як навчальна дисципліна, що має насамперед професійне спрямування, а тому й не дивно, що її викладання є невід'ємною складовою системи підготовки спеціалістів медичної галузі. Навчальні програми дисциплін

«Латинська мова», «Латинська мова та медична термінологія» передбачають вивчення елементарного курсу граматики латинської мови та найуживаніших латинських термінів як невід'ємної частини інтернаціонального словникового фонду медичної термінології. Латинська мова належить до так званих мертвих мов, але вона активно функціонує у науці, нею створюють нові терміни в різних галузях знань.

Вивчення латинської мови в медичних закладах вищої освіти забезпечує підготовку фахівців, які здатні свідомо й грамотно використовувати медичну латинську термінологію на практиці. На відміну від інших іноземних мов, вивчення латини має насамперед термінологічне спрямування й обов'язково інтегрується зі спеціальними дисциплінами: анатомією, гістологією, фізіологією, фармакологією, ботанікою, хімією. Тому будь-який фахівець, що працює в галузі медицини, повинен володіти принципами словотворення й розуміння латинської медичної термінології.

Під час вивчення латинської мови в медичних закладах здобувачі вищої освіти отримують необхідні загальні та професійні компетентності для повноцінного професійно-ділового спілкування. Практичною метою вивчення латинської мови та медичної термінології є набуття вмінь, потрібних для успішного оволодіння термінами. Для цього необхідно засвоїти основні елементи фонетики, граматики, лексики, фразеології латинської мови. Підвищення культурного рівня студентів, розширення їх знань про історію та культуру Стародавньої Греції та Риму, порівняння запозичень із латинської мови у європейських мовах забезпечує реалізацію загальноосвітньої мети вивчення латини. Під час аналізу та вивчення на заняттях латинських крилатих висловів, афоризмів, міфів здійснюється виховна мета викладання латинської мови.

Успішне оволодіння латинською мовою навіть у межах програми підвищує якість освіти загалом. Крім основ фонетики, лексики та граматики, майбутні фахівці медичної сфери вчать розпізнавати латинські слова, терміноелементи й запозичення в українській та англійській мовах. Сучасна професійна мова фахівців медичної сфери є продуктом багатовікового розвитку медицини, який розпочався ще із часів Стародавнього Риму та

Греції. Саме тоді було створено безліч медичних термінів латинської та грецькою мовами. І навіть коли латина отримала статус «мертвої» мови, латинські терміни використовувалися і надалі медиками всього світу для уніфікації термінології. Саме тому назви захворювань, патологічних станів, методів обстеження й лікування в багатьох мовах подаються через греко-латинські терміноелементи, наприклад, укр. травма – лат. *trauma*, англ. *trauma*, укр. діабет – лат. *diabetes*, англ. *diabetes*, укр. астма – лат. *asthma*, англ. *asthma*, укр. пневмоторакс – лат. *pneumothorax*, англ. *pneumothorax*, укр. гіпоксія – лат. *hypoxia*, англ. *hypoxia*, укр. склероз – лат. *sclerosis*, англ. *sclerosis*, укр. гастрит – лат. *gastritis*, англ. *gastritis* (Cherkasov, 2019) та ін. Спеціальні медичні вирази у професійній мові лікарів будь-якої країни вживаються тільки латинською мовою, наприклад: *in vitro* – у склі, у пробірці, за межами організму, *exitus letalis* – смертельний кінець, *ex tempore* – без підготовки, на вимогу, *facies Hippocratica* – обличчя вмираючого тощо. Саме тому вивчення латинської мови на 1-му курсі здобувачами вищої медичної освіти допомагає їх адаптації до середовища професійної підготовки.

Викладання латинської мови спеціалістам медичної сфери має ряд особливостей, а саме: обмежена кількість годин для вивчення мови; зниження мотивації здобувачів вищої освіти вивчати нову дисципліну через велику кількість термінів, які потрібно засвоїти; відсутність можливості практичного застосування мови в мовному середовищі; впровадження «натуральної методики» (природного засвоєння мови через оточення); застарілі методи викладання латинської мови у вищих навчальних закладах, спрямовані на механічне запам'ятовування термінів; низький рівень фонетичного впливу мови, відсутність автентичного аудіоматеріалу (Mylenkova, 2012, р. 18).

Зміст курсу дисциплін «Латинська мова» та «Латинська мова та медична термінологія» охоплює фонетичні правила, частини мови, синтаксис, переклад невеликих текстів медичного спрямування. Особливістю викладання латинської мови здобувачам вищої медичної освіти є засвоєння саме лексики, а граматики пояснюється лише частково, лише щоб зрозуміти певні термінологічні конструкції. Оскільки більшість здобувачів освіти вивчають латинську мову з нульового рівня, це потребує додаткових зусиль як від викладача, так і від тих, хто навчається. Невід'ємною частиною вивчення латинської мови є заучування слів. Слова завчаються у словниковій формі, що допомагає під час виконання різних граматичних вправ. Студенти повинні активно засвоювати 30–40 термінів до кожного заняття. Чіткість фонетичних, граматичних і синтаксичних правил

у латинській мові, паралельне вивчення анатомічних термінів у рамках курсу анатомії, лікарських рослин у рамках курсу фармакології та клінічних термінів у рамках програми спеціальних дисциплін стимулюють високий ступінь зацікавленості тих, хто навчається (Stukalo, 2022).

Для підвищення зацікавленості й мотивації здобувачів вищої медичної освіти до вивчення предмета викладач повинен застосувати нові методи та форми навчання. На сьогодні у викладанні латинської мови найпопулярнішим є «перекладно-граматичний» метод, який застосовується під час перекладу з рідної мови на латинську та навпаки на основі граматичних правил. Також у методиці викладання латинської мови почали використовувати «прямий метод», без якого є неефективним вивчення іноземних мов і за допомогою якого увага приділяється вимові й усному аспекту висловлювання.

Сучасне суспільство потребує креативних спеціалістів, які здатні приймати нестандартні рішення. Тому на заняттях латинської мови варто використовувати інноваційні методи навчання, за допомогою яких здійснюється розвиток інтелектуальних, комунікативних, лінгвістичних і творчих здібностей здобувачів вищої медичної освіти. Застосування інноваційних методів навчання, як-от рольові ігри, дискусії, презентації, метод проєктів тощо, допомагає мотивувати здобувачів вищої освіти вивчати мову й полегшити засвоєння термінів та основи граматики. Також інноваційні методи навчання латинської та іноземних мов сприяють вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру, розвивають навички роботи в команді (Vorona, Klishch, & Kitura, 2023). У час активного залучення у всіх сферах діяльності людини інформаційних технологій логічним є використання інформаційної мережі Інтернет, яка активно пропонує значну кількість навчальних і пізнавальних матеріалів, різних за формами і змістом, чим значно підвищує зацікавленість здобувачів вищої освіти до вивчення латинської мови та медичної термінології (Vorona, 2019). Наявність великої кількості електронних ресурсів начального, довідкового, ілюстративного, ігрового й літературного контенту впливає на загальний розвиток, освіти та формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти (Vorona, 2019).

На сучасному етапі вивчення латинської мови важливо використовувати інтерактивні завдання, які забезпечують взаємодію здобувача вищої освіти з навчальним середовищем. Під час виконання таких завдань ініціатива переходить від викладача до здобувача освіти. До інтерактивних завдань можна віднести лексичне лото, командні ігри, мозковий штурм, матеріалом для яких

є терміни та крилаті вислови. Активно застосовуються завдання для визначення граматичних форм, що допомагає запам'ятовувати латинські парадигми відмінювання. Наприклад, можна запропонувати виконати завдання: «Дайте відповіді на запитання, використовуючи іменники у другій колонці» (Palasiuk, Savaryn, Vorona, & Fedchyshyn, 2024, p. 30).

1. Вкажіть іменник у Nom. plur.	a. florem
2. Знайдіть іменник у Nom. sing.	b. radicis
3. Знайдіть іменник у Gen. plur.	c. stigmata
4. Виберіть іменник у Gen. sing.	d. sirŭpo
5. Знайдіть іменник у Acc. sing.	e. plantarum
6. Визначіть іменник у Abl. sing.	f. oleum
Відповіді: 1 – , 2 – , 3 – , 4 – , 5 – , 6 –	

Ефективними також є завдання на пошук помилок, допущених у тексті. Для кращого запам'ятовування термінів чи терміноелементів важливо використовувати вправи з варіантами відповідей, адже пасивний словниковий запас слів у здобувачів вищої освіти зазвичай є набагато більшим, ніж активний. Тому здобувач вищої освіти не завжди знає напам'ять велику кількість термінів чи граматичних форм, але може їх розпізнати з поданих варіантів. Наприклад, пропонуємо завдання на встановлення відповідності між латинськими іменниками 1-ї відміни та їх грецькими еквівалентами (Palasiuk, Savaryn, Vorona & Fedchyshyn, 2024, p. 30):

1. flamma, ae f	A. bio-
2. herba, ae f	B. pyr-
3. materia, ae f	C. phyt-
4. vita, ae f	D. h(yl)-
5. planta, ae f	E. chloë-
Відповіді: 1 – , 2 – , 3 – , 4 – , 5 –	

Продуктивною у викладанні латинської мови є методика міждисциплінарності. Під час вивчення латинських медичних термінів потрібно звертати увагу здобувачів вищої освіти на те, у якій дисципліні в майбутньому цей термін використовуватиметься, тобто чи це терміни анатомо-гістологічного напрямку, чи клінічного або фармацевтичного. Майбутні медичні працівники повинні вивчати латинську мову в органічному зв'язку з анатомічною номенклатурою та іншими дисциплінами медичними спрямування. Також викладач повинен звертати увагу на занятті на зіставлення латинських медичних термінів із їх відповідниками в українській та англійській мовах. Медичні терміни латинського походження зустрічаються у всіх індоевропейських мовах, наприклад: лат. *arteria*, англ. *artery*, укр. *артерія*; лат. *linea*, англ. *line*, укр. *лінія*; лат. *skeleton*,

англ. *skeleton*, укр. *скелет*; лат. *systema*, англ. *system*, укр. *система*; лат. / грец. *organon*, англ. *organ*, укр. *орган* (Cherkasov, 2019) тощо. Наявність значної кількості міжнародних термінів у запропонованих для заучування словникових мінімумах мотивує здобувача вищої медичної освіти засвоювати подану лексику. Тому потрібно вносити в нові підручники вправи, які б допомагали показати, наскільки багато запозичень із латинської мови зустрічається в англійській медичній термінології. Вивчаючи клінічну термінологію, яка є частиною курсу латинської мови, здобувач вищої медичної освіти не потребує застосування граматичного матеріалу, а повинен запам'ятовувати терміноелементи греко-латинського походження, що лежать в основі словотворення термінів клінічного спрямування. Більшість клінічних термінів у латинській та англійській мовах мають спільні терміноелементи (Vorona, Khvalyboha, & Humenna, 2025). Зазвичай написання медичних термінів в українській, латинській та англійській мовах однакове, іноді слова можуть відрізнятися лише закінченнями, тож аналіз цих термінів на занятті не просто полегшує вивчення фахової мови, а розкриває важливість вивчення латинської мови (Vorona, Khvalyboha, & Humenna, 2025). Старанне вивчення латинських медичних термінів допоможе також у вивченні професійної англійської термінології та під час складання іспиту КРОК. Здобувачі медичної освіти повинні усвідомити, що володіння медичною термінологією та вміння користуватися нею є невід'ємною частиною професійної компетентності майбутнього фахівця медичної сфери (Stukalo, 2022). Викладач повинен допомогти здобувачам вищої освіти зрозуміти структуру медичних термінів та їх складових, навчити самостійно перекладати їх. Численні тренувальні вправи дають змогу закріпити здобуті знання й полегшити запам'ятовування термінів.

Для підвищення мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти викладачу потрібно постійно нагадувати їм, що знання та вміння, які вони отримають на заняттях латинської мови, зможуть використовувати в процесі вивчення спеціальних дисциплін. Наприклад, під час вивчення анатомічних термінів та пояснення правил граматики, що використовуються для їх побудови, викладач може вказати на інтеграцію латини з курсом анатомії, адже в анатомічних атласах усі терміни мають латинські назви. Коли здобувачі вищої медичної освіти на заняттях з інших дисциплін починають розуміти термінологію, побудовану на вже знайомих греко-латинських терміноелементах і за правилами латинського словотвору, вони постійно переконуються у важливості та необхідності вивчення латинської мови для власної освіти.

Також для зацікавлення студентів варто звернути увагу на те, що хоч латину відносять до так званих мертвих мов, нею і в сучасному світі продовжують видаватися журнали: *Latinitas* (Ватикан), *Palaestra Latina* (Барселона), *Vox Latina* (Саарбрюккен), *Vita Latina* (Авіньон), *Orbis Latinus* (Аргентина), створюють інтернет-ресурси для вивчення латинської мови та спілкування нею (Mylenkova, 2012).

Важливим елементом навчання латинської мови є здійснення об'єктивного контролю знань здобувачів вищої освіти. Під час викладання латинської мови можна застосовувати як традиційні форми контролю, наприклад усне й письмове опитування, контрольні роботи, так і тестування, яке визначає рівень лексичної та граматичної компетентності здобувачів вищої освіти. Тести виконують контролюючу та навчальну функції, а завдяки швидкій перевірці дають змогу заощадити час на занятті. Найкраще такий контроль здійснювати у віртуальному середовищі MOODLE, де виконання тестів

здійснюється здобувачами вищої освіти самостійно та в будь-який час.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Знання латинської мови необхідне кожному майбутньому фахівцю медичної сфери, який прагне здобути якісну освіту та самовдосконалюватися. Викладання латинської мови здобувачам вищої медичної освіти потребує оновлення методологічної парадигми. Під час викладання латинської мови варто застосовувати методики, що передбачають підвищення мотивації здобувачів вищої медичної освіти до навчання, сприяють формуванню термінологічної компетентності для майбутньої професійного спілкування. Також викладач повинен надавати перевагу активних методів над пасивними, давати можливість здобувачам освіти розкрити свої творчі здібності. Ефективним у методології викладання латини є використання інноваційних методів, реалізації принципів міждисциплінарності у проведенні практичних занять.

References

1. Vorona, I.I., Khvalyboha, T.I., & Humenna, I.R. (2025). Vplyv latynskoi movy na formuvannya terminologichnoi kompetentnosti maibutnikh paramedykiv [The influence of Latin on the formation of terminological competence of future paramedics]. *Medychna osvita – Medical education*, (1), 120–125. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.1.15385> [in Ukrainian].
2. Mylenkova, R.V. (2012) Dydaktyko-metodolohichniy analiz problem vykladannia kursu latynskoi movy na yurydychnykh fakultetakh VNZ [Didactic and methodological analysis of the problems of teaching the Latin language course at law faculties of universities]. *Pravovyi visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoi spravy. – Legal Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*, 1 (6), 16–20 [in Ukrainian].
3. Palasiuk, H.B., Savaryn, T.V., Vorona, I.I. & Fedchyshyn, N.O. (2024) *Latynska mova: navchalno-trenuvальnyi posibnyk dlia pidhotovky do testovoho kontroliu* [Latin language: a training manual for preparing for test control]. Ternopil: TNMU [in Ukrainian].

4. Stukalo, O. (2022) Metodichni osoblyvosti vykladannia latynskoi movy maibutnim veterynaram [Methodological features of teaching Latin to future veterinarians]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the humanities*, 48 (2), 233–237 [in Ukrainian].

5. Cherkasov, V.H (Red.) (2019) *Mizhnarodna anatomichna terminolohiia (latynski, ukrainski, rosiiski ta anhliiski ekvivalenty)* [International Anatomical Terminology (Latin, Ukrainian, Russian and English equivalents)]. [in Ukrainian].

6. Vorona, I. (2019) Internet resources for the course of latin in medical universities. *Information Technologies and Learning Tools*, 74 (6), 138–149. <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.2730> [in English].

7. Vorona, I.I., Klishch, H.I. & Kitura, H.Ya. (2023) The importance of innovative methods of a professional foreign language teaching in the formation of communicative competence in students of higher medical educational institutions. *Medychna osvita – Medical education*, (4), 120–126. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2023.4.14487>.

Електронна адреса для листування: voronai@tdmu.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 16.08.2025

Стаття прийнята 05.09.2025

Стаття опублікована 15.10.2025